

зберігають тенденцію до збільшення протягом всього досліджуваного періоду (від народження до 12-и років).

2. Залежність між віком великої рогатої худоби та абсолютними значеннями лінійних параметрів ратичних кісток грудної кінцівки описується рівнянням логарифмічної регресії: $\ln T = ax - b$.

3. Розроблено спосіб діагностики віку великої рогатої худоби за лінійними остеометричними параметрами ратичних кісток грудної кінцівки. Найбільш інформативними виявились лінійні параметри підшовної поверхні та зачепного краю, менш інформативні лінійні параметри суглобової поверхні ратичних кісток.

Література

1. Костюк В. В. Возрастные изменения костей пальцев грудной конечности крупного рогатого скота при гипокинезии / В. В. Костюк // Морфофункциональный статус млекопитающих и птиц : Материалы конференции. – Симферополь, 1995. – С. 21–22.

2. Криштофорова Б. В. Морфофункциональная адаптация костей продуктивных животных при различной двигательной активности : дисс. ... докт. вет. наук : 16.00.02 / Криштофорова Б. В. – М., 1987. – 514 с.

3. Кам'янський В. В. Визначення віку великої рогатої худоби за комплексом структурних параметрів кісток кисті. Методичні рекомендації / В.В. Кам'янський, І. В. Яценко. – Харків, 2010. – 62 с.

4. Бондаревський М. М. Остеометричні параметри ратичних кісток тазової кінцівки великої рогатої худоби як критерії діагностики віку у судово-ветеринарній експертизі / М. М. Бондаревський // Аграрний вісник Причорномор'я : збірник наукових праць Одеського державного аграрного університету – Одеса, 2011. – Вип. 59. – С. 28–32.

Стаття надійшла до редакції 9.04.2015

УДК 619:614.91:636.083

Козенко О. В., д. с.-г. н., професор, **Двилюк І. В.**, к. вет. н., доцент,
Сус Г. В., к. вет. н., асистент, **Магрело Н. В.**, к. вет. н., ст. викладач ©

*Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С. З. Гжицького, Львів, Україна*

«ДОБРОБУТ ТВАРИН» У ПРОГРАМІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ТА СПЕЦІАЛІСТІВ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ, БІОТЕХНОЛОГІВ

Добробут тварин як дисципліна є одною зі складових загальної ветеринарної профілактики і входить до програм підготовки спеціалістів, що пов'язані у своїй професійній діяльності з тваринами, в т.ч. з виробництвом і переробкою продукції, яку людина одержує від тварин. Загальновизнаною у ветеринарній медицині є сьогодні її профілактична скерованість. І не лише тому, що ветеринарія охороняє людство від заразних захворювань (зооантропонозів), хоч це завжди було й залишається актуальним. Але і в зв'язку з тим, що завдяки постійному антропогенному тиску, через який наше зовнішнє середовище стало настільки швидко змінюватись і деградувати, що не враховувати цих змін, постійно контролюючи його стан, людство вже не має права. Розвинулись такі науки як екологія і біоетика, пов'язані з нею етологія та добробут тварин, гігієна тварин та ветеринарна санітарія, а також профілактична токсикологія. Усі вони разом

виконують завдання загальної ветеринарної профілактики, яка, переслідуючи високу мету охорони людства, не може досягти її, не охороняючи тварин. Необхідність підходу до формування умов утримання тварин і виробництва тваринницької продукції має закладатись ще під час підготовки спеціалістів, як лікарів ветеринарної медицини так і біотехнологів, а тим паче в контексті Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Ключові слова: тварини, добробут, ветеринарна медицина

УДК 619:614.91:636.083

Козенко О. В., Двильюк І. В., Сус Г. В., Магрело Н. В.

*Львовский национальный университет ветеринарной медицины
и биотехнологий имени С. З. Гжицького*

«БЛАГОСОСТОЯНИЕ ЖИВОТНЫХ» В ПРОГРАММЕ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ И СПЕЦИАЛИСТОВ ВЕТЕРИНАРНОЙ МЕДИЦИНЫ, БИОТЕХНОЛОГОВ

Благосостояние животных как дисциплина является одной из составляющих общей ветеринарной профилактики и входит в программы подготовки специалистов, связанные в своей профессиональной деятельности с животными, в т.ч. с производством и переработкой продукции, которую человек получает от животных. Общеизвестно в ветеринарной медицине есть сегодня ее профилактическая направленность. И не только потому, что ветеринария охраняет человечество от заразных заболеваний (зооантропонозов), хотя это всегда было и остается актуальным. Но и в связи с тем, что благодаря постоянной антропогенной нагрузке, через которую наша внешняя среда стала настолько быстро меняться и деградировать, не учитывая этих изменений, постоянно контролируя ее состояние, человечество уже не имеет права. Развились такие науки как экология и биоэтика, связанные с ней этология и благополучие животных, гигиена животных и ветеринарная санитария, а также профилактическая токсикология. Все они вместе выполняют задания общей ветеринарной профилактики, которая, преследуя высокую цель охраны человечества, не может достичь ее, не охраняя животных. Необходимость подхода к формированию условий содержания животных и производства животноводческой продукции должно закладываться еще во время подготовки специалистов, как врачей ветеринарной медицины так и биотехнологов, а тем более в контексте Соглашения об ассоциации между Украиной и ЕС.

Ключевые слова: животные, благосостояние, ветеринарная медицина

UDC 619:614.91:636.083

Kozenko O., Dvylyuk I., Sus H., Magrelo N.

*Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology
named after S. Z. Gzhysky*

«ANIMAL WELFARE» PROGRAM TRAINING SPECIALISTS AND STUDENTS OF VETERINARY MEDICINE, BIOTECHNOLOGY

Animal welfare as a discipline is one of the components of the overall veterinary prevention and enters training programs related to their professional work with animals, including the production and processing of products that a person receives from animals. The generally recognized in veterinary medicine today is its prevention skerovanist. And

not only because the veterinary protect humanity from infectious diseases (zooantroponoziv), though it has always been and remains relevant. But due to the fact that due to constant pressures through which our environment has become so quickly change and degrade not take into account these changes, constantly monitoring his condition, humanity has no rights. Developed science such as ecology and bioethics, related ethology and animal welfare, animal hygiene and veterinary sanitation and preventive toxicology. All together they perform tasks of general veterinary prophylaxis, which is pursuing the goal of high human health, can not achieve it without protecting animals. The need for an approach to the formation of animal welfare and livestock production has laid during the training, as doctors of veterinary medicine and biotechnology, and especially in the context of the Association Agreement between Ukraine and the EU.

Key words: *animal, welfare, veterinary medicine.*

Першочерговим і основним завданням лікаря ветеринарної медицини та біотехнолога є одержання від тварин безпечної, здорової, біологічно повноцінної продукції, а її можуть дати лише здорові тварини. Для того, щоб вони були здоровими, мусить бути здоровим, постійно впливаюче на них (як і на нас) середовище: повітря, вода, ґрунт, рослини, корми, відповідний мікроклімат, який можливий лише у належно збудованих, обладнаних і експлуатованих виробничих приміщеннях, які відповідають біологічним потребам організму тварин, догляду за ними, їх експлуатації і використання.

На сьогоднішній день змінився як світогляд, так і внутрішній ринок, і з цим не можна не рахуватись. З ринку виробника перетворився на ринок споживача, який і диктує умови виробнику щодо безпеки якості продуктів.

Ідея попередження захворювань з давніх часів закладена в суть медицини: «Попередити захворювання легше, ніж лікувати хворого».

Промислові технології виробництва тваринницької продукції, які у нас є найбільш розповсюдженими і використовуваними ставлять все більше питань щодо здоров'я тварин, безпечності та якості продукції. Адже, властива промисловим технологіям відсутність позитивних природних факторів середовища, гіподинамія та комплекс інших стресоводіючих факторів, властивих для інтенсивних технологій, негативно вплинули на функціональний стан організму тварин. Відповідно, там де настає розходження між умовами утримання і адаптаційними можливостями організму тварин, тобто при не відповідному добробуті, настає розвиток патології і тварину вибраковують або лікують.

На сьогодні найістотношою вимогою до технологій виробництва продукції тваринництва стала її безпечність. Для досягнення цієї мети в країнах з розвинутим тваринництвом дотримуються таких гігієнічних постулатів: високопродуктивною може бути лише здорова тварина; здоровий продукт можна одержати лише від здорової тварини.

Здорова тварина помітно відрізняється від хворої: характером своєї поведінки, нормальним розвитком організму без істотних відхилень від фізіологічної норми згідно з параметрами характерними для виду, породи, статі, віку; лише такий організм володіє здатністю (адаптуватися) врівноважувати себе з даним середовищем, протистояти йому.

Ми всі добре знаємо, тільки можливо не хочемо на цьому застановлятися, що все природне, що було забрано у тварин промисловими технологіями господарі, науковці, спеціалісти в процесі подальшого їх використання вимушені були доповнити штучно: зіпсоване повітря – дієвою вентиляцією з фільтрами,

дезодораторами, УФ-дезінфекцією, зволожувачами, аероіонізаторами і т.д.; забране природне світло – штучними джерелами освітлення, УФ-опроміненням, ІЧ-обігрівом; активний рух – примусовим моціоном з різними пристосуваннями залежно від виду і віку тварин; повноцінність пасовищного утримання – таборами, зеленими кормами або комбікормами із преміксами або засобами превентивної терапії; надто знижену природну резистентність організму тварин стараються підтримати біологічно-активними інгредієнтами в преміксах або ще дорожчими лікарськими препаратами.

Концепція добробуту тварин полягає в тому, що в ній сконцентровані наукові, етичні і правові положення. Наука добробуту розглядає вплив людей на тварин з точки зору самих тварин. Етика добробуту розглядає ставлення людей до тварин. Право добробуту визначає як саме люди повинні поводитись з тваринами, яких одомашнила і експлуатує людина. Всі три аспекти (науковий, етичний і правовий) важливі з точки зору добробуту: наука – фізіологічне обґрунтування, етика – введення у взаємовідносини людина-тварина, право – законодавчий захист. Але більш об'єктивним є комплексний підхід, який ґрунтується на так званому принципі п'яти свобод.

Доцільно та необхідно знати про основні фізіологічні потреби тварин і наскільки сильними і життєво необхідними вони є для самих тварин, щоб використати ці дані при проектуванні і виборі систем утримання. Альтернативою сучасним промисловим технологіям у тваринництві, які не є безвідходними і ведуть до порушення навколишнього середовища повинні стати інтенсивні інтегровані технології. В них мусять бути передбачені і дотримані екологічні, етичні і етологічні вимоги добробуту тварин. А на основі зоогігієнічних і ветеринарно-санітарних вимог розроблені і вписані в технологічний процес сучасні заходи загальної ветеринарної профілактики. Останні починаються з дотримання превентивних і профілактичних вимог, а при потребі закінчуються превентивною терапією. Цей підхід є біоетично виправданим, адже оберігає середовище і дає можливість реалізувати вимоги добробуту при утриманні тварин, а в результаті забезпечити можливість одержання від них безпечної продукції.

Гігієнічні нормативи чітко визначають діапазон параметрів чинника навколишнього середовища, який є оптимальним або безпечним з точки зору збереження нормальної життєдіяльності і здоров'я тварин, популяції тварин (стада, ферми, регіону) і майбутніх їх поколінь. В сучасних умовах гігієнічне нормування стало частиною екологічного і тому при функціонуванні підприємств має ним доповнюватись.

Проте починати добробутну оцінку умов утримання тварин слід з поведінкових критеріїв. Поведінка тварин є найбільш інформативною щодо відповідності умов утримання вимогам (потребам) тварин. Як кількісна так і якісна оцінка відхилень в поведінці від норми надає важливі дані, необхідні для внесення коректив у технологію виробництва і, зокрема, в систему і методи утримання тварин. Чим більше особин показує прояви патологічні в поведінці, тим пильнішими мають бути пошуки певних змін в середовищі для тварин.

Необхідність такого підходу до формування умов утримання тварин і виробництва тваринницької продукції має закладатись ще під час підготовки спеціалістів, як лікарів ветеринарної медицини так і біотехнологів, а тим паче в контексті Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. У Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького вже не перший рік, при підготовці лікарів ветеринарної медицини, читається курс

«Загальної ветеринарної профілактики» за вибором вузу, який базується на вище наведених засадах. Впровадження даного курсу не було безмарним, приходилось доводити його необхідність, доцільність, актуальність. Генератором і активним захисником цього був професор кафедри гігієни та загальної ветеринарної профілактики Демчук М.В. На початках формування даного курсу надзвичайно складно сприймалось саме формулювання «Добробут тварин», яке викликало у оточуючих різке несприйняття. Доводи, що такий курс читається у більшості навчальних закладів Європи викликали здивування і не розуміння його необхідності.

Започатковуючи цей курс на факультеті ветеринарної медицини, ми добре розуміли його необхідність і фактично об'єднали дві дисципліни «Етологію» та «Добробут тварин». За час підготовки і введення даного курсу «Загальної ветеринарної профілактики» на кафедрі ВСЕ, гігієни та ЗВП колективом авторів: Демчук М. В., Козенко О. В., Богачик О. Г. і співавторами було підготовлено посібник ЗВП об'ємом 360 сторінок. І зараз, коли пройшов певний час, наші опоненти все більше схиляються до думки про доцільність і необхідність даного курсу при підготовці спеціалістів. Адже основним завданням як лікаря так і технолога є профілактика захворювань, збереження здоров'я тварин для отримання безпечної і якісної продукції. У даному аспекті алогічним виглядає скорочення годин для курсу «Гігієна та ветеринарна санітарія» на факультеті ветеринарної медицини. У попередні роки, майбутнім лікарям цей курс читався два семестри, студенти готували курсову роботу. На даний час курс складає всього 2 кредити (лекції – 18 год., лабораторні заняття – 36 год., самостійна робота – 18 год.). Інтенсифікація виробництва продукції тваринництва завжди пов'язувалась з необхідністю чіткого дотримання на фермах і комплексах вимог загальної ветеринарної профілактики. На великих за кількістю поголів'я підприємствах всі гігієнічні норми і ветеринарно-санітарні правила, згідно з вимогами ВНТП вносились у прийнятий у господарстві варіант технології. Також узагальнені і підтвержені зоогігієнічною наукою варіанти оптимальних рішень, доводились виробникам, як у вигляді законодавчих актів так і конкретних рекомендацій. В умовах реформування галузі аграрного сектору, інтенсифікації виробництва, зокрема галузі тваринництва необхідним є підготовка кваліфікованих кадрів. А в організації виробництва на промисловій основі, основну увагу слід приділяти не лікуванню тварин, а профілактиці захворювань. Ключовими напрямками реалізації цього принципу є утримання високорезистентних тварин і створення оптимальних умов існування для них. Саме ці питання розробляє і вивчає «Ветеринарна гігієна та санітарія», «Етологія», «Добробут тварин». Саме профілактичній спрямованості ведення тваринницької галузі потрібно надавати пріоритети в сучасних умовах.

Література

1. Демчук М. В., Кравців Р. Й. Роль лікаря ветеринарної медицини в реалізації нормативно-правових актів, гігієнічних норм, ветеринарно-санітарних вимог і правил щодо виробництва продукції тваринництва. – ВМУ. – № 3. – 2003. – С. 44.
2. Загальна ветеринарна профілактика : навч.-метод.пос. / М. В. Демчук, О. В. Козенко, О. Г. Богачик, І. В. Двилюк, В. В. Вороняк. – Львів: СПОЛОМ, 2012. – 360 с.
3. Козій В. І. Добробуи тварин (історичні, наукові та нормативні аспекти) / В.І.Козій // Навчальний посібник, Біла Церква. – 2012. – 320 с.

4. Council Directive 2008/120/EC of 18 December 2008 laying down minimum standards for the protection of pigs. – Official Journal L 47, 18.02.2009. – p. 5–13.

5. Council Directive 2008/120/EC of 18 December 2008 laying down minimum standards for the protection of calves. – Official Journal L 10, 11.01.2009. – p. 07–0013.

6. Council Directive 1999/74/EC of 19 July 1999 laying down minimum standards for the protection of laying hens. – Official Journal L 203, 03.08.1999. – p. 0053–0057.

Стаття надійшла до редакції 16.03.2015

УДК 504.03 (477.83)

Нагірняк Т. Б., к.с.-г.н., доцент ©

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, Львів, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ ЗМІН ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ СОКАЛЬСЬКОГО РАЙОНУ

У статті звернуто увагу на сучасний стан довкілля у Сокальському районі. Запропоновано заходи щодо охорони атмосферного повітря, охорони та раціонального використання водних, земельних і рослинних ресурсів, зберігання твердих відходів.

Загальний стан рослинного покриву свідчить про прогресивний характер самовідновлення порушених земель, а формування фітоценотичного покриву техногенних ландшафтів здійснюється шляхом використання видів автохтонної флори, невибагливої та середньовибагливої до ґрунтових умов. На порушених нерекультивованих територіях спочатку заселяються деревні види-оліготрофи, після чого формується трав'яниста та чагарникова рослинність.

Ключові слова: екологічний стан, довкілля, Сокальський район.

УДК 504.03 (477.83)

Нагірняк Т. Б., к.с.-х.н., доцент

Львовский национальный университет ветеринарной медицины и биотехнологий имени С. З. Гжицького

ИССЛЕДОВАНИЕ ТЕНДЕНЦИЙ ИЗМЕНЕНИЙ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ СОКАЛЬСКОГО РАЙОНА

В статье обращено внимание на современное состояние окружающей среды в Сокальском районе. Предложены мероприятия по охране атмосферного воздуха, охраны и рационального использования водных, земельных и растительных ресурсов, хранения твердых отходов.

Общее состояние растительного покрова свидетельствует о прогрессивном характере самовосстановления нарушенных земель, а формирование фитоценотического покрова техногенных ландшафтов осуществляется путем использования видов автохтонной флоры, неприхотливой и средньовибагливой к почвенным условиям. На нарушенных нерекультивованих территориях сначала